

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΗΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

7

1910

ΦΩΤΟΤΥΠΗΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕDITIONS
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ *

Είχον παρέλθει τριάκοντα ἔτη ἀφ' οὗ χρόνου δὲν εἶχον ἐπισκεφθῆ ταύς Παρισίους. Τρεῖς ὄλας ἐτῶν δεκάδας εἶχον νὰ ἴδω τὸν τάφον τοῦ Κοραῆ. Εἶχον προσκυνήσει αὐτόν τὸ πρῶτον νεανίας ἐν τοῖς ὠραίοις χρόνοις τῶν σπουδῶν, ὅτε ἤδη κατεῖχετο ἡ ψυχὴ μου ὑπὸ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν Χίον. Ἄλλ' ἠσθάνθην ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην νὰ προσφέρω καὶ πάλιν τῶρα, εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ γήρατος, τὸ θυμίαμα τοῦ θαυμασμοῦ μου. Στρέφω τὸ βλέμμα εἰς τὴν παρ' ἡμῖν γλωσσικὴν κίνησιν ἠσθανόμην, ὅτι ὄφειλον νὰ ἐμφανισθῶ πρὸ τῆς σκιᾶς αὐτοῦ μετ' εὐλαθείας ἔτι μείζονος. Ἐτερόφρονες διδασκαλῖαι ἐπειράθησαν ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ νὰ παρεμβάλωσι καινὰ δαιμόνια, δι' ὧν ὡς δι' ἄλλου τινός διελκυστίνδα διηγωνίσθησαν νὰ συμπαρασύρωσι τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους εἰς ἀντίθετα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀπεσχοινισμένα ἄκρα. Ἄλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ προσπάθειαι, δι' ὧν τὸ ἔθνος συγχέεται μᾶλλον ἀντὶ νὰ φωτισθῆ καὶ φέρεται μετέωρον καὶ ἀναποφάσιστον πρὸς διευθύνσεις ὄλας ἀντιθέτους ἀλλήλων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κλονήσωσι τὸν ἀπαρασάλευτον στυλοβάτην, ἐφ' οὗ ἰδρύεται ἐν τῷ προσήκοντι μέσῳ ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Κοραῆ.

Ἦτο μία τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ὀκτωβρίου 1906, μία τῶν πρώτων φθινοπωρινῶν ἡμερῶν. Λεπτὰ νέφη καλύπτοντα τὸν οὐρανὸν εἶχον ἀρχίσει κυλίωντα εἰς μελαγχολίαν τὴν ψυχὴν μου. Σύννους διέταξα τὸν ἀμαξηλάτην νὰ με ἀγάγη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ὄρους Παρνασσοῦ (Montparnasse). Ὀλί-

* Τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ συντάκτου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος ἀνατυπῶνται ἐκ τῶν «Χιακῶν Χρονικῶν», ἐτησίου δημοσιεύματος ἰδιοδομένου ἐπιμελείᾳ Κωνσταντίνου Ἀράντου, καθηγητοῦ ἐν Χίῳ. Ἐν Ἀθήναις, 1911 Τεύχ. Α' σ. 43 κ. ε.

γοι βεβαίως τῶν περιοδευόντων ἐπισκέπτονται τὰ νεκροταφεῖα τῶν πόλεων, ἐν αἷς παρεπίδημοῦσιν. Ἄλλ' ἐγὼ συνειθίζω νὰ συμπληρῶνω πάντοτε κατὰ τὰς περιηγήσεις μου τὰς ἐκ τῆς νέας ζωῆς συναισθήσεις διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς νεκρούς. Δὲν εἶνε μόνον τὸ μικτὸν αἰσθημα τῆς ματαιότητος τῶν ἐγκοσμίων ἅμα καὶ τῆς αἰωνιότητος τὸ ἐλκυσθόν με πρὸς τοὺς εἰρηναίους τόπους, ὅπου ἀναπαύονται οἱ κεκοιμημένοι. Μὲ διακατέχουσι παντοῖαι ἐντυπώσεις, ὧν μία τῶν ἰσχυροτάτων ἢ ἀντίθεσις τοῦ θορύβου καὶ τῆς κινήσεως τῶν μεγάλων πόλεων πρὸς τὴν γαλήνην τῶν τάφων. Αἱ συγκινήσεις τῆς ζωῆς, αἱ ἀπὸ τῶν ζώντων ἐνίοτε συγχύσεις ἀποκοιμῶνται ἐκεῖ.

Ὡ! μὴ φοβᾶσαι τοὺς νεκρούς. *Εἴν' ἦνοιχοι οἱ καυμένοι,*

εἶπεν ὁ ποιητής. Ἐπειτα ἐν τοῖς νεκροταφείοις διέρχονται πρὸ ἡμῶν ὡς ἐν ταινίαις κινηματογράφου σελίδες τῆς ἱστορίας ἀξίαι μελέτης. Παρερχόμενοι πρὸ τῶν τάφων μεγάλων νεκρῶν ἀναπολοῦμεν τὸ παρελθὸν κατὰ τρόπον ὅπως διάφορον ἐκείνου, δι' οὗ παρακολουθοῦμεν αὐτὸ ἐν τοῖς βιβλίοις. Ἐκτὸς τούτου, διδακτικωτάτη εἶνε ἡ ἐπίσκεψις τῶν νεκροταφείων ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς μελέτης τῆς γλυπτικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς πρὸς τοὺς νεκρούς εὐλαθείας τῶν διαφόρων λαῶν καὶ χρόνων, τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ δογμάτων. Ὅποια διαφορὰ συναισθημάτων κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ τῆς Ὀδοῦ τῶν τάφων ἐν Πομπηίᾳ, τοῦ πολυανδρίου τῆς Χαιρωνείας καὶ τῶν κατακομβῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῶν νεκροταφείων τῆς Πίσσης, τῆς Βονωνίας, τοῦ Ἁγίου Μινιάτου ἐν Φλωρεντίᾳ, τῶν μουσουλμανικῶν κοιμητηρίων τῆς Σταμπούλ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ νεκροταφείου τῶν Νέων Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἀναπαυτηρίου χώρου τῶν κεκοιμημένων ἐν μικρῷ ἀραβικῷ χωρίῳ τῆς Αἰγύπτου ἢ ἐν κοιμητηρίῳ νεκρῶν ταφέντων κατὰ τὰ νόμιμα τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας.

Τὸ δ' ἐν Παρισίοις νεκροταφεῖον τοῦ Montrarnasse οὐδαμῶς δύναται νὰ παραβληθῆ κατὰ τὸ μέγεθος πρὸς τὸ μέγιστον τῶν Παρισίων, τὸ φερωνυμούμενον ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ του πατρὸς (Père) Lachaise, τοῦ ἐξομολογητοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ὅστις ἐκέκτητο ἀγροτικὸν οἰκίσκον ἐν ᾧ μέρει εὑρίσκειται σήμερον τὸ ἐκκλησύδριον τοῦ νεκροταφεῖου ἐκείνου. Ἐν τῷ Père-Lachaise εὑρηγται μεταξύ τῶν ἄλλων οἱ τάφοι πολλῶν ἐπιφανῶν, ἐν οἷς ὁ τοῦ Χερουδίνη, τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ, τοῦ Μολιέρου, τοῦ Λαφονταίου, τοῦ Βερανζέρου, τοῦ Βαλζάκ, τοῦ Ἀραγῶ, τοῦ Θιέρσου. Τοὺς δὲ νεαροὺς ἐρωτολήπτους ἐλκύει πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ταῦτο ὁ τάφος τοῦ ἐρωτικοῦ ζεύγους τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, τοῦ Ἀβελάρδου καὶ τῆς Ἐλοίζης.

Τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ὄρους Παρνασσοῦ περιβάλλεται σήμερον ὑπὸ ἱκανῶς πολυκινήτου συνοικίας, κειμένης ἐν τοῖς νοτίοις τῶν Παρισίων, εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς περίπου τετάρτου τῆς ὥρας μακρὰν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀπομάχων (Invalides), ὅπου κεῖται ἡ λάρναξ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος. Ἐν τῶν ἐξωτερικῶν βουλευδάρτων τῆς πόλεως, τὸ Boulevard τὸ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ λογογράφου καὶ φίλου τῆς νέας Ἑλλάδος Edgar Quinet, διαθέει ἔξωθεν τὸν χῶρον τῶν νεκρῶν. Ἡ πύλη τοῦ νεκροταφεῖου φέρει τὸν ἀριθμὸν 3 ἐν τῷ βουλευδάρτῳ τούτῳ. Ἐδῶ ὁ θάνατος, ἀπέναντι ἡ ζωῆ, σειρὰ ἐμπορικῶν καταστημάτων, τῶν πλείστων ἀνθοπωλείων καὶ πωλητηρίων ἀντικειμένων ἀναφερομένων εἰς τὴν πρὸς τοὺς νεκροὺς εὐλάβειαν, ἐν οἷς καὶ νεκρικαὶ στῆλαι. Ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 3 κυρίας εἰσόδου τοῦ νεκροταφεῖου ἐν τῷ βουλευδάρτῳ ὁ ἀριθμὸς 24, ἐν τῶν ἀνθοπωλείων.

Εἰςῆλθον πρῶτον εἰς τὸ ἀνθοπωλεῖον ἐκεῖνο καὶ ἠγόρασα στέφανον ἀειθαλῶν ἀμαράντων, ἵνα καταθέσω αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ἐπειτα διέβην τὴν ἀπέναντι πύλην τῶν νεκρῶν.

Ἄλλὰ δὲν ἔχει μόνον τὸ νεκροταφεῖον διεύθυνσιν ὁδοῦ καὶ

ἀριθμὸν, καθ' ἃ τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ μέγαρα, τὰ ἐμπορικά τῶν Παρισίων. Καὶ ἐντὸς τοῦ νεκροταφείου ἔχουσιν οἱ νεκροὶ ἕκαστος τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν. Προεχώρησα εἰς τὸ φυλακεῖον καὶ ἐζήτησα τὴν διεύθυνσιν τοῦ τάφου τοῦ Κοραῆ. Ὁ δὲ ἀρμόδιος πάλληλος, ἀνοίξας τὰ οικεῖα βιβλία, μοὶ ἐνεχείρισεν ἔντυπον προσηκόντως συμπληρωθὲν, σφραγισθὲν διὰ σφραγίδος φερούσης τὰς λέξεις Ville de Paris. Cimetière du Sud καὶ ἀναγράφον τὴν ἐν τῷ νεκροταφείῳ οικεῖαν θέσιν τοῦ τάφου. Τοῦ δελτίου τούτου παρέχω πανομοιότυπον ἐνταῦθα.

PREFECTURE DE LA SEINE

DIRECTION

des

AFFAIRES MUNICIPALES

6e Bureau

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

LIBERTÉ — ÉGALITÉ — FRATERNITÉ

CIME TIERE DE PARI S

d

CIME TIERE

DU

S U D

SITUATION DE SÉPULTURE

Nom

Koray

Date de l'inhumation

2e Division 1er lot4^e Ligne NordN^o

4 sud

Λαβὼν δὲ τὸ δελτίον ἐκείνο ἀνὰ χεῖρας, ἄνευ δυσκολίας ἠδυνήθη νὰ εὑρῶ τὸν ζητούμενον τάφον, προχωρήσας διὰ τῆς ἀπὸ τῆς εὐρείας πύλης εἰς τὰ ἔσω τοῦ κοιμητηρίου ἀγούσης μεγάλης ὁδοῦ τῶν νεκρῶν.

Λεπταὶ ψεκάδες φαντίζουσαι τοὺς τάφους καὶ τὰ περὶ αὐτοὺς κηπάρια ἐπλήρουν τὸν ἀέρα εὐωδίας ἀπὸ τῶν καταπρασίνων

δένδρων καὶ τῶν πολυχρῶν ἀνθέων. Ὁ θόρυβος τῶν διὰ τοῦ βουλευδάρτου διερχομένων παντοίων ὄχημάτων δὲν ἠκούετο πλέον. Αἱ ποικίλαι κραυγαὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν, τὰ πολυθρύλητα *epis de Paris*, δὲν εἰσεχώρουν μέχρι τοῦ ἄφατον γαλήνην ἀποπνέοντος ἐκείνου χώρου τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως. Ὀλίγων ἐπιφανῶν τάφους εἶδον ἐν τῷ νεκροταφείῳ, ὧν μεταξὺ τὸν τοῦ Πέτρου Lagouisse, τοῦ γνωστοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ καὶ λεξικογράφου, τῶν ποιητῶν Θεοδώρου de Banville καὶ Ἡγησίππου Moreau, τοῦ Guy de Maupassant, τοῦ Edgar Quinet, τοῦ Sainte-Beuve, τοῦ ποιητοῦ τῆς Μασσαλιώτιδος Leconte de Lisle. Ἐν τῷ μέσῳ μικρᾶς πλατείας τοῦ κεντρικοῦ δρόμου ὑψοῦται στήλη ἐπιφανῆς φέρουσα γαλκοῦν ἄγαλμα καὶ ἐπιγραφὴν Souvenir. Εἶνε μνημεῖον ἀφιερωμένον εἰς τοὺς λησμονημένους.

Ὁρατὰ ἄνθη, νωπὰ ἢ τεχνητὰ, στέφανοι συρμάτινοι, κήρινοι ἢ ἐξ ἀμαράντων ἐκόσμουσαν τοὺς τάφους. Ἐχουσι δὲ οἱ τάφοι σχήματα πάντοια, ναϊδίων, οἰκίσκων ἐκ γρανίτου, λαρνάκων, στηλῶν, ἀπλῶν πλακῶν. Ὀλίγα γλυπτικὰ ἔργα εἶδον ἄξια λόγου, ἔτι δ' ὀλιγωτέρας γλυφὰς ὀνομαστῶν καλλιτεχνῶν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ὄρους Παρνασσοῦ εἶνε πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ τοῦ πατρὸς Lachaise, ὅπερ ἀποτελεῖ νεκρόπολιν ὄλην, καὶ ἄλλων κοιμητηρίων τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Οὐδὲ παρατηρεῖται ἐν τῷ Ὄρει Παρνασσῷ ἢ ἀρχαῖζουσα μίμησις ἀρχαίων ἐλληνικῶν νεκρικῶν ἀναγλύφων, εἰς ἣν ἀπὸ τινος ἤρχισαν ἐπιδιδόμενοι Γερμανοὶ τινες γλύπτται, οἱοὶ δ' Fritz Klimsh ἐν Charlottenburg, ὁ Παῦλος Drescher ἐν Βερολίνῳ, ὁ Hermann Lang ἐν Μονάχῳ. Τοιοῦτων ἐξαιρέτων γλυπτικῶν ἔργων τὰς εἰκόνας εἶδον ἐκτεθειμένας τὸ θέρος τοῦ 1908 ἐν ἐκθέσει ἐπιταφίων μνημείων ἐν τῷ *Kunstgewerbemuseum* τοῦ Βερολίνου.

Ἄλλὰ παροδικὸν μόνον ἔρριπτον βλέμμα ἐπὶ τοὺς ποικίλους τάφους τοῦ Montparnasse. Ἄλλως δ' ἔσπευδον πρὸς τὸν τοῦ

Κοραῆ. Ἴδου αὐτός, ἀριστερόθεν τῆς μεγάλης ὁδοῦ, καταφανῆς ἐν τῇ τετάρτῃ σειρᾷ, ἄτε ὑπερυψούμενος ἄνωθεν τῶν ἐμπροσθεν αὐτοῦ ἐν ταῖς προτέραις σειραῖς χαμηλοτέρων τάφων.

Ὁ τάφος τοῦ μεγάλου Χίου εἶνε ἀπλοῦς. Συνίσταται ἐκ στήλης γρανίτου, ἐφ' ἧς χαλκῆ προτομὴ τοῦ Κοραῆ, ἧς κάτωθεν 1748-1833. Εἶνε δὲ γεγλυμμένον ἐπ' αὐτοῦ κεφαλαίαις γράμμασι τὸ γνωστὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ ποιηθὲν ἐπιτύμβιον Ἀδαμάντιος Κοραῆς Χίος ὑπὸ ξένην μὲν ἴσα δὲ τῇ φυσίᾳ μ' Ἑλλάδι πεφιλημένην γῆν τῶν Παρισίων κεῖμαι. Ἐν συνεχείᾳ δ' ἐπονται τάδε· Οἱ τῆς Ἑλλάδος τὸν πατέρα θρηνοῦντες Ν. Βλασιὸς Α. Κοντόσταυλος Ι. Ῥώτας τύμβον ἀνέστησαν τόνδε θ' Ἀπριλλίου αὐγῆ. Ἄνερ ποθεινότατε γαῖαν ἔχους ἐλαφράν. Εἶτα δ' ἀκολουθεῖ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ γαλλιστὶ γεγραμμένη· Ce noble enfant des Grecs évoquant leur génie fit lever à sa voix un peuple de héros. La France, ô Coray, ta seconde patrie te garde avec orgueil dans la paix des tombeaux. Ἡ δὲ χαλκῆ προτομὴ, ἣν ἐγλυψε κατὰ τὰ ἐπὶ τοῦ βάρθρου γεγραμμένα ὁ Schmidt M^r, παριστάνει τὸν γέροντα Χίον ἰσχυρὸν, σεμνῶς ἐγκεκορδυλημένον καὶ φέροντα μέγαν λαιμοδέτην ἐπὶ τοῦ κεχυμένου ὑποκαμίσου. Ἡ μορφή αὕτη τοῦ Κοραῆ, πιστῶς ἀναπαριστῶσα τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ ὁμοιάζουσα πλειότερον πρὸς τὸ γύψινον ἔκμαγμα τὸ ἀπὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ Κοραῆ ληφθὲν καὶ ἀποκείμενον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐν Ἀθήναις ἐταιρείας, εἶνε πολὺ ἀσχημοτέρα τῆς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βρούτου γλυφείσης τῆς κοσμοῦσης τὸ κηπάριον τὸ πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ διαφεύδει τὸ γνωστὸν λόγιον τῶν ἀρχαίων *Ὅσα ἢ μορφή, τοιάδε καὶ ἢ ψυχὴ*. Ἐκαστος πράγματι γινώσκει ὁποῖος μέγας νοῦς καὶ ὁποῖα εὐγενῆς ψυχὴ ἐγκατῶκει ἐν τῷ ἀκαλλεῖ ἐκείνῳ σαρκίῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶνε τὰ ἐν τῷ τάφῳ ὑπομνησκοντα τὴν ἐν ἔτει 1833 ταφὴν τοῦ Κοραῆ. Νεωτέρα δ' ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται

εἰς τὴν ἐν ἔτει 1877 ἀνακομιδὴν τοῦ θνητοῦ σκηνώματος αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. Ἐχει δὲ ὧδε· Αἰτήσῃ καὶ συνδρομῇ ὁμοθυμῶν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων ἢ ἱερά τοῦ Κοραῆ κόνις μετεκομισθῆ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ ἧς καὶ ἐμόχθησεν ὁ ἀοίδιμος. *Ἡ Μαρτίου αἰοῦς*'.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ὑπέμνησέ με τὰς συγκινήσεις τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὅλου, ὅτε τὰ λείψανα τοῦ Κοραῆ ἀνεκομισθῆσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποβιβασθέντα ἐν Πειραιεὶ ὑπὸ τοῦς κρότους τῶν πυροβόλων τῶν ἐν τῷ λιμένι ναυλοχούτων πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων τὸν Μάρτιον τοῦ 1877. Καὶ πρῶτον μὲν κατετέθησαν προσωρινῶς ἐν τῷ ἐγγύς τῆς Μητροπόλεως μικρῷ ναῦ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, τῆς μεσαιωνικῆς ἐκκλησίας τῆς Γοργοεπηκόου, πλησίον τοῦ σκηνώματος τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, τότε ἐν τῷ ναδίῳ ἐκεῖνῳ πρὸ τῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν ἀνακομιδῆς ἐναποκειμένου. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας, τὴν 8 Ἀπριλίου, ἡ πόλις ὅλη ἢ μᾶλλον ὁ ἑλληνισμὸς ὅλος ἐκήδευσεν εἰς τὸ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Ἀθηνῶν τότε συντελεσθὲν ἐπιφανὲς μαυσσωλλεῖον τὰ λείψανα τοῦ Χίου, κομισθέντα εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ κατοικίαν ἐπὶ τῆς νεκροφόρου ἀμαξῆς τοῦ στρατοῦ, πενθίμως κεκοσμημένης. Καθολικῇ δὲ ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησις, ἣν ὑπεξέκαυσαν οἱ τὰς ἀρετὰς τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς πατρίδος ὑμνήσαντες ῥήτορες, ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπῆς Κοραῆ Μᾶρκος Ῥενιέρης, ὁ ἀντιπρύτανης Ἐμμανουὴλ Κόκκινος καὶ ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Δαμαλάς.

Μεστὸς συγκινήσεων καὶ ἀναμνήσεων κατέθηκα τὸν ἐξ ἀμαράντων στέφανόν μου ἐπὶ τῆς γρανιτίνης στήλης τῆς εἰς τὸν Κοραῆν πεφιλημένης ἰσα τῇ φυσάσῃ Ἑλλάδι γῆς τῶν Παρισίων. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπέλαμψεν ἐπὶ τὴν στήλην ἐκ τῶν βῶραι ἀραιουμένων νεφῶν τῆς φθινοπωρινῆς ἐκείνης πρωΐας ὁ ἥλιος τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, οἶονεὶ σπεύδων γὰρ σπεῖρῃ ἔπλετον τὸ φῶς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δροσολούστου τάφου τοῦ τέκνου

τῆς Χίου, περιχρωνυμένου διὰ τόξων Ἰριδος, ἐξαλλομένων ἀπὸ τῶν ψεκάδων, ὑφ' ὧν ἦσαν βεβρεγμένα τὰ περίξ τοῦ μνήματος ἄνθη. Τὴν αὐτὴν ὥραν διέκοψε τὰς σκέψεις μου ὡς εὐλαβοῦς προσκυνητοῦ τὸ ὑπόκωφον τονθύρισμα τροφοῦ λικνιζούσης νήπιον γελαστὸν φερόμενον ἐπὶ παιδικοῦ λίκνου καὶ προσμειδιῶν πρὸς τὸ βαυκάλημα τῆς ῥωμαλέας καὶ κομψῶς τὸ πάτριον ἔνδυμα φερούσης Νορμανδῆς. Εἶνε τόσον ἤρεμος ἡ ὄασις ἐκείνη, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ κουροτρόφοι τῆς συνοικίας δὲν πτοοῦνται νὰ περιφέρωσι τὰ βρέφη ἐντὸς τοῦ νεκροταφείου ὡς ἐν οἰωδῆποτε ἄλλω εὐάνθει λειμῶνι. Οὕτως ἡ ζωὴ καὶ τὸ μέλλον συνδυάζονται ἁρμονικῶς μετὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ παρελθόντος ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ τῆς γαλήνης, ὅπου ἀνεπαύετο ὁ πατὴρ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀπεκάλεσαν αὐτὸν οἱ τρεῖς εὐλαβεῖς Χιοὶ οἱ στήσαντες τῷ 1833 εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν στήλην τὴν ἐκ γρανίτου.